

Atlas of Polish Agriculture

Atlas Rolnictwa Polski

Redakcja / Editor

Jerzy Bański

Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania
im. Stanisława Leszczyckiego
Polska Akademia Nauk
Stanisław Leszczycki Institute of Geography and Spatial Organization
Polish Academy of Science

Warszawa 2010

Komitety Naukowe	prof. dr hab. Jan Falkowski, prof. dr hab. Bronisław Górz, prof. dr hab. Czesław Guzik, prof. dr hab. Jacek Paślawski, prof. dr hab. Andrzej Rosner, prof. dr hab. Władysława Stola, prof. dr hab. Józef Zegar
Redaktor naukowy	prof. dr hab. Jerzy Bański
Redaktor kartograficzny	mgr Marcin Mazur
Autorzy Atlasu	prof. dr hab. Jerzy Bański, dr Maria Bednarek-Szczepańska, dr Konrad Czapiewski, prof. dr hab. Benicjusz Głębocki, doc. dr hab. Roman Kulikowski, mgr Marcin Mazur, dr Dariusz Świątek
Recenzenci	prof. UAM dr hab. Roman Rudnicki, dr Wojciech Jankowski
Copyright	© by Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN
Redakcja techniczna	Marcin Mazur
Skład, łamanie i projekt okładki	W-TEAM
Fotografie na stronach tytułowych rozdziałów	Marek Ostrowski
ISBN	978-83-61590-48-4
Wydanie I	Warszawa 2010
	Publikacja finansowana ze środków na naukę w latach 2007–2010 jako projekt badawczy Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego, N306 001 32/0065, <i>Atlas Rolnictwa Polski</i>
Druk i oprawa	Oddano do druku w październiku 2010 r. ...

Spis treści

Contents

Wstęp (<i>J. Bański</i>)	5	5.1. Użytki rolne	48	9. Zwierzęta gospodarskie (<i>R. Kulikowski</i>)	94
<i>Introduction</i>		<i>Agricultural land</i>		<i>Farm livestock</i>	
1. Znaczenie rolnictwa w gospodarce Polski (<i>J. Bański</i>).	7	5.2. Grunty orne	50	9.1. Pogłowie i struktura zwierząt gospodarskich	95
<i>The role of agriculture in Polish economy</i>		<i>Arable lands</i>		<i>Number and structure of farm livestock</i>	
1.1. Miejsce rolnictwa w gospodarce narodowej	8	5.3. Uprawy trwałe	52	9.2. Bydło rogate	99
<i>Role of agriculture in national economy</i>		<i>Perennial crops</i>		<i>Cattle</i>	
1.2. Rolnictwo polskie na tle Unii Europejskiej i świata	10	5.4. Użytki zielone	53	9.3. Trzoda chlewna	103
<i>Polish agriculture against the background of EU and World agriculture</i>		<i>Grasslands</i>		<i>Pigs</i>	
2. Warunki naturalne rolnictwa (<i>J. Bański</i>)	15	6. Struktura agrarna (<i>K. Czapiewski i B. Głębocki</i>)	55	9.4. Drób	105
<i>Environmental conditions of agriculture</i>		<i>Land structure</i>		<i>Poultry</i>	
2.1. Gleby	16	6.1. Formy i struktura własności	56	9.5. Owce	107
<i>Soils</i>		<i>Land ownership structure</i>		<i>Sheep</i>	
2.2. Klimat	20	6.2. Struktura wielkościowa	61	9.6. Kozy	108
<i>Climate</i>		<i>Acreage structure</i>		<i>Goats</i>	
2.3. Rzeźba terenu	22	7. Wyposażenie techniczne i środki produkcji		9.7. Konie	109
<i>Relief</i>		(<i>M. Mazur i D. Świątek</i>).	65	<i>Horses</i>	
2.4. Jakość rolniczej przestrzeni produkcyjnej	23	<i>Technical facilities and production goods</i>		9.8. Pszczelarstwo	110
<i>Quality of the agricultural production space</i>		7.1. Infrastruktura techniczna	66	<i>Bee-keeping</i>	
3. Rozwój gospodarki rolnej w Polsce (<i>J. Bański</i>)	25	<i>Technical infrastructure</i>		9.9. Króliki, zwierzęta futerkowe i łowne	111
<i>Development of agriculture in Poland</i>		7.2. Maszyny i urządzenia rolnicze	71	<i>Rabbits and fur and game animals</i>	
3.1. Okres przedfeudalny	26	<i>Farming machinery</i>		10. Produkcja rolnictwa (<i>R. Kulikowski</i>)	112
<i>Pre-feudal period</i>		7.3. Budynki gospodarskie	74	<i>Agricultural production</i>	
3.2. Gospodarka feudalna	27	<i>Farm buildings</i>		10.1. Produkcja globalna i towarowa	113
<i>Feudal system economy</i>		7.4. Nawożenie gruntów i ochrona roślin	76	<i>Global and market production</i>	
3.3. Gospodarka folwarczno-pańszczyźniana	29	<i>Fertilizers and crop protection chemicals</i>		10.2. Produktivność i towarowość rolnictwa	115
<i>Manorial system economy</i>		8. Uprawy roślinne (<i>J. Bański</i>)	79	<i>Productivity and level of market production</i>	
3.4. Gospodarka rolna w okresie zaborów	31	<i>Plants cultivation</i>		11. Agroturystyka i rolnictwo ekologiczne	
<i>Agriculture in the period of Poland's partition</i>		8.1. Struktura zasiewów	80	(<i>M. Bednarek-Szczepeńska</i>).	118
3.5. Rolnictwo w okresie międzywojennym	33	<i>Cropland structure</i>		<i>Agritourism and organic farming</i>	
<i>Agriculture in the interwar period</i>		8.2. Rośliny zbożowe	81	11.1. Agroturystyka	119
3.6. Rolnictwo w okresie socjalizmu	34	<i>Cereals</i>		<i>Agritourism</i>	
<i>Agriculture in the socialist</i>		8.3. Ziemniaki	86	11.2. Rolnictwo ekologiczne	121
4. Ludność rolnicza (<i>K. Czapiewski</i>)	38	<i>Potatoes</i>		<i>Organic farming</i>	
<i>Agricultural population</i>		8.4. Rośliny strączkowe jadalne	87	12. Nauka, szkolnictwo i organizacja obsługi rolnictwa	
4.1. Zatrudnienie w rolnictwie	39	<i>Leguminous plants</i>		(<i>K. Czapiewski</i>)	123
<i>Employment in agriculture</i>		8.5. Rośliny przemysłowe	88	<i>Science, education and agricultural service</i>	
4.2. Wykształcenie ludności rolniczej	43	<i>Industrial plants</i>		12.1. Nauka i szkolnictwo	124
<i>Education of agricultural population</i>		8.6. Rośliny pastewne	91	<i>Science and education</i>	
5. Rolnicze użytkowanie ziemi (<i>J. Bański</i>)	47	<i>Fodder crops</i>		12.2. Organizacja obsługi rolnictwa	126
<i>Agricultural land use</i>		8.7. Owoce, warzywa gruntowe i uprawy szklarniowe	92	<i>Agricultural service</i>	
		<i>Fruits, vegetables and greenhouse plants</i>			

W ostatniej dekadzie ubiegłego i pierwszych latach XXI wieku nastąpiły istotne zmiany gospodarcze i społeczne na polskiej wsi. Ze szczególną siłą zaznaczyły się one w rolnictwie. Bilans zmian w gospodarce rolnej jest raczej negatywny, ale ostatnie lata, zwłaszcza okres po wejściu Polski do Unii Europejskiej, przynoszą coraz więcej korzystnych zjawisk. Jest to więc dobry moment do zdiagnozowania stanu polskiego rolnictwa.

W badaniach gospodarki rolnej często odwołujemy się do jej przestrzennego zróżnicowania lub analizując jakieś zagadnienia w skali regionalnej, staramy się wskazać miejsce regionu na tle innych obszarów kraju. Z pomocą przychodzi nam wówczas różnorodnie opracowania kartograficzne. Takim celom służyć ma również przygotowany *Atlas Rolnictwa Polski*. Wychodzi on jednak poza standardy tego typu opracowań. Oprócz bogatej treści kartograficznej zawiera syntetyczny opis najważniejszych zjawisk, wzbogacony licznymi tabelami, wykresami i fotografiami. Dzięki temu przedstawia kompletny obraz stanu polskiej gospodarki rolnej w ujęciu przestrzennym o różnych skalach (lokalnej, regionalnej, krajowej).

Atlas Rolnictwa Polski został opracowany przez Zespół Badań Obszarów Wiejskich w Instytucie Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania Polskiej Akademii Nauk. Stanowi efekt projektu badawczego realizowanego pod kierunkiem niżej podpisanego, finansowanego przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Jest to pierwsze tak obszerne opracowanie atlasu rolnictwa w Polsce.

Atlas może być wykorzystany przez środowiska naukowe i biura planowania przestrzennego jako baza do opracowań analitycznych i eksperckich w zakresie gospodarki rolnej. Może też służyć jako podstawowy materiał informacyjny dla różnorodnych instytucji administracji publicznej oraz organizacji społecznych i gospodarczych. Szerokie zastosowanie znajdzie też w procesie dydaktycznym na wyższych uczelniach. Mam nadzieję, że spotka się z przychylnym przyjęciem.

Redaktor Atlasu
Prof. dr hab. Jerzy Bański

The last decade of the past century and the first years of the 21st century brought essential economic and social changes to Polish countryside. These changes left a particularly deep imprint on farming. The net balance of changes in farming economy had a rather negative character, but the recent years, especially after Poland joined the European Union, have been bringing more and more of advantageous phenomena. It is, then, now a good moment to diagnose the state of Polish agriculture.

We often refer to the spatial differentiation of farming in the study of agricultural economy, or, when we analyse a problem on the scale of a region, we try to show the place of this region against the background of other areas of the country. This is supported by various kinds of cartographic renditions. The present *Atlas of Polish Agriculture* is also meant to serve such a purpose. Yet, it also goes beyond the standards set for similar elaborates. Side by side with rich cartographic content, it provides a synthetic description of the most important phenomena, complemented with numerous tables, diagrams and photographs. Thereby, it constitutes a complete image of the state of Polish agricultural economy in spatial setting on various scales (local, regional and national).

Atlas of Polish Agriculture was prepared by the Group for the Study of Rural Areas at the Institute of Geography and Spatial Organisation of the Polish Academy of Sciences. It is the output from a research project, headed by myself, financed by the Polish Ministry of Science and Higher Education. This is the very first such ample cartographic report on Polish farming.

The present *Atlas* can be made use of by the scientific community and the spatial planning bureaus, as the basis for analytic studies and expert assessments. It can also be used as a source of information for diverse institutions of public administration, as well as social and economic organisations. Wide use of the *Atlas* in the teaching process at the university level is expected, as well. It is my sincere hope that this work shall find a warm welcome from its readers and users.

Editor of the Atlas
Professor Jerzy Bański, D.Sc.